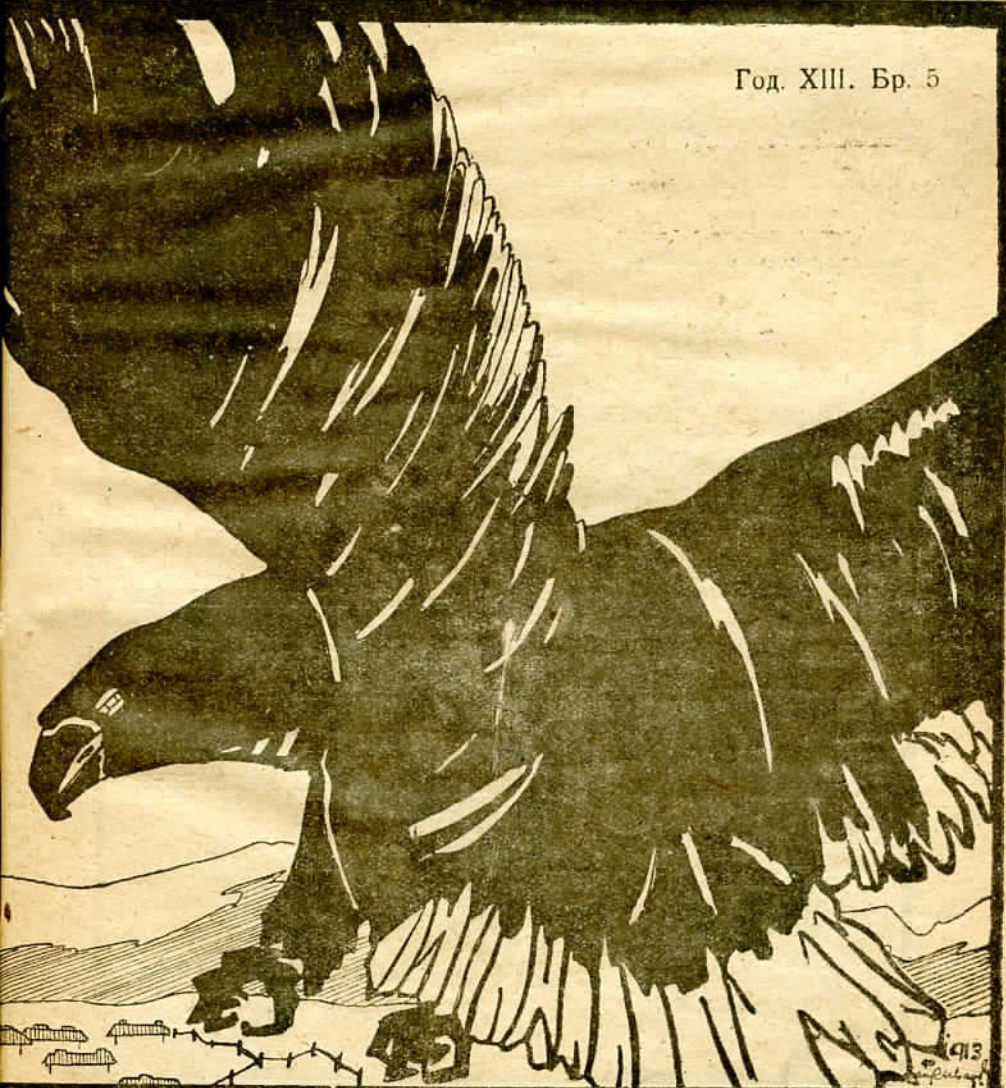

БЖЛГАРСКИ ТУРИСТ

ОРГАН НА БЖЛГАРСКОТО
ТУРИСТСКО ДРУЖЕСТВО

Год. XIII. Бр. 5

Съдържание:

	Стр.
1. М. Т. — Отношенията на Вазов към Българ. природа	76
2. <i>Ив Вазов</i> — На Ком.	79
3. „ Леевица.	80
4. „ Excelsior	83
5. „ Рила	84
6. „ Към Родопите	85
7. „ Алабак	86
8. „ Висините	87

Иван Вазов

пееца на България, на хубавата Българека
природа, един от основателите на Българекото
Туристско Дружество и негов почетен член,
почина внезапно.

Със смъртта му, ние — поклонниците на
възпяваните от него природни красоти, — гу-
бим своя вдъхновител, който и в последните си
дни не престана да ни разкрива прелестите на
Родината и да ни учи да я обичаме и се въз-
хищаваме от нея.

Поклон пред тленните му останки.

София, 22 септември 1941 год.

От Българското
Туристско Дружество.

Български Турист

Le Touriste Bulgare.—Der Bulgarische Tourist.

орган на Българското Туристско Дружество.

Литературно списание за туризм и природоописание.

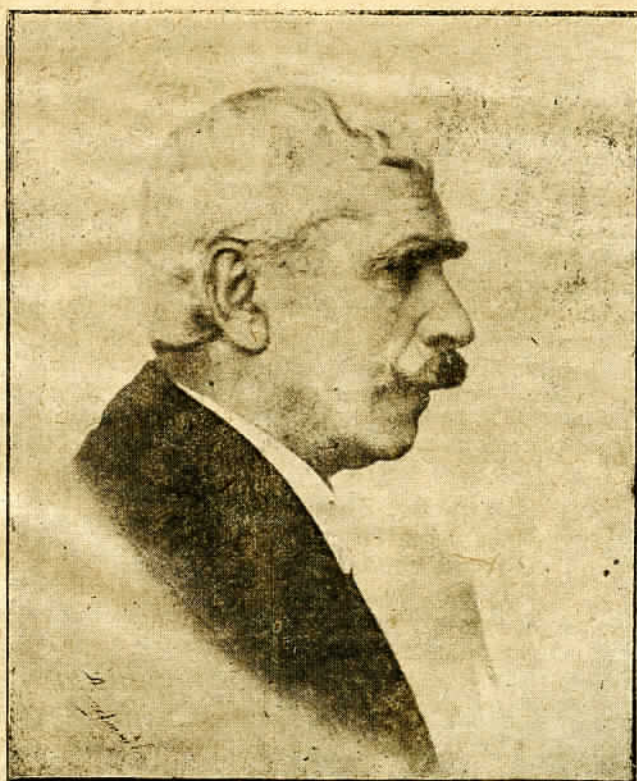
Редактор : **Ив. Велков.**

Излиза редовно месечно (само 10 месеца). Абонамент годишно : за членове — 20 лв., за нечленове — 30 лв., за чужбина — 8 фр., отделен брой 3 лв. Всичко, що се отнася до сп., се пирища: София, до редакц. ул. Солун 23

Год. XIII.

София, декемврий 1921 г.

Бр. 5.

ИВ. ВАЗОВ

† 22 септемврий 1921 год.

Отношенията на Вазова към Българската природа.

„Но родино за тебе пях
Ти цяла беше в песента ми.
И да открия непосмях
Светаята светих в душа ми!“
(„Люляка ми замириса“ 20.)

Не посмя той, пжк и нямаше време да заговори за онова, което е светая светих в собствената му душа... Това, което вжлнува, което люля струните на лирата му, с което се чувствуваше всецяло споен — бе свещената негова родина. Тя собствено остана за Вазов *светаята светих*, с нея той сля своето битие и своята велика любов.

Нишката на цялото Вазово творчество е именно тая безгранична, велика любов към България и българския народ. Песните му са пжстжр наниз от светли или скржбни преживелици на народа. Отзивчив към всяка неволя, най-силно отзивчив, обаче, бе към неволите на своя народ.

„Сжрце ми знай да тупа и купней
Над всяка скржб и звукове да лей,
И всяка струна в него закжнти
Щом някох вжншен стон удари я;
Но то най-страстно чувствуваша, тупти
— С сжрцето на България!“

България с своята орис, своя народ и своята природа е ядката и лостжт на цялото Вазово творчество.

Българската природа е рисувана в поезията и прозата му с четката на художник, предварително и безогледно влюбен в предмета на изображението си. Тая велика обич наистина бе необходима, за да смогне с нея да сгрее и душите на своите сжнародници, да им разкрие красотата на родната природа — на тоя „рай балкански“ —, да ги накара да я признаят и да я обикнат, защото е достжпна за обич и поклонение:

„Бжлгарио, Бжлгарио!
Прекрасна си страна
Обичам те, защото си
За обич, милий край,
С позора си с теглата си
Ти пак си земен рай“.

(„Поля и гори“).

Наред с любовта към тая „бжлгарска природа славна“, („В лоното на Рила“) поета изпитва чувство на вжзторг и гордост — че това е неговата родна природа — дивно хубава, величествена, достойна за обожаване от всекиго — от свои

и от чужди. Жаден за красивото, великото, святото (както сам признава,) той не само, че не може да го отмине незабелязано, но е двойно щастлив, че го намира в собствената си родина. И същевременно силна скръб препълня душата на поета, когато другите — не чуждите — своите се отнасят нехайно към богато надарената си природа и слепи отминават красотите ѝ („В лоното на Рила“ 1.).

Тая скръб засеня чистата и светла радост на поета и неговия възторг, непосредствено изразен в „Отечество любезно, как хубаво си ти“ (Поля и гори) се помрачава при мисълта, че тая отечествена земя, от която по-пжстра и по-богата той не намира, чиито красоти никой не е в състояние да забрави — даже страник с въздишка я напуска, „а Бог би могъл в нея своя рай прекрасен да премести“ — не е оценена и не е обичана от собствените ѝ чедра — те сж останали чужденци за нея.

Познавач и ценител на бжлгарската природа, страстен с нея, влюбен в нея, Вазов не е в състояние да я забрави и когато се намира сред дивни природни кжтища под чужди хоризонти.

От чуждото, колкото и да е хубаво, винаги го дели нящо, най-малко спомена и тжгата по своето, родното, което именно му сгрива душата. Отива в Италия да се наслади от приказните красоти на италианската природа. С трепет той бжрза да ѝ отнесе достоен поздрав от Бжлгария, от „Емус снежноглави“ и „чудни розови долини“ и да добави, че и тя като нея (Италия) „блещи и като нея сияе.“

Бжлгария с своите природни хубости не отстъпва на Италия, даже там често поета е обзет от тжга по родните балкани и долини. Когато се разхожда из разкошните долини на Италия, не може да се освободи от образа на своите родни долини — образ пазен и лелеен в душата му от детски години. И тжга засеня пак поета при спомена за Балкана, за „Прекрасната родина (ст. „Капуанска долина“). „И въздъхнах си за мойта Розова долина“. Вжобще в песните посветени на италианската природа не поличава онова отношение, оня силен възторг, оная мощна вжлна на любов, с каквато са проникнати песните му за отечествената природа. Защото и в божия рай на Вазов пак би липсвал вжздуха на Бжлгария.

Радостта и възторга му са пжлни, и любовта му е без граници, когато е в дома си, в лоното на родната природа; тя е която изцело го обзема, която го довежда до екзалтация, която предизвиква трепети и възторжени сжлзи, подмладява го и превръща душата му в лира — напява му песни; тази природа е като „майка нежна“, сред нея би желал да има и своя гроб („При Рилския Мжнастир“).

И тъй всяка природа затрогва поета (по долу ще видим какви усети му дава тя изобщо), но има една природа, която е неразделно свързана с него, която е най-близка до сърцето му, това е отечествената природа.

С долините, с джбравите поточета, цветенцата, с тайнствените планини, снежноглави върхове — поета се чувствава роден, разбира добре невнятия им шепот, и навред очарования, навред величие съзира.

Какви преживявания и усети буди природата у Вазова можем проследи в редица песни, посветени на нея. Те са твърде много и са единни по своя основен тон: възражда се поета сред недрата на природата. Тя му действа върху физиката и върху духът, приютава го майчински всякога, щом се почувствува безприютен сред делничния живот, защото в нейните недра се „тай чистото щастие, там душата бива без яд, без грижи, без сграсти и сърцето сеца свобода, лекост и здраве“. — („Поля и Гори“) — Тя му дава свежест и вдъхновение; музата му често отлита там и песните, вдъхнати от тая горска муза са нови; те миришат на чубрика и здравец, в тях няма дира от отровни грижи („Скитнишки песни“). Сред нея той трепти от нови усети от прясна сила, мощ и тайни песнопения.

Вазов въздига любовта към природата в култ и специално любовта към родната природа, в мечтите си купнее за родни планини и в тях само намира забрава, приют, като в обятията на родна майка.

Домогва се поета и до едно разбиране, сливане с нея — да ѝ разчете скрижалите иска; това сродяване може да се отбележи най-вече в сб. „В лоното на Рила“. Тук природата става рай и поетът изпада в религиозно-поетичен екстаз.

За Вазов природата е грандиозна, колосална поема, написана от Бога. В наниз от песни той възпява поемата, която Бог написа в собственото му отечество. И възпя я по свойски, обгорян от силна любов към нея, без да пресилия чувствата си, без да се домогва до пантеизма на Гете или Шели, или да подражава на чужди образци. Има непосредственост и искреност в тия хвалебни песни и един чисто бжлгарски колорит в чувствата му за природа.

Вазов откри за сънародците си красотата на отечествената им природа и им вдъхна любов към нея. Обичта към нашата природа все повече се засилва. За това свидетелствува интересът на съвременната младеж към нея, което оправдава и появата на настоящите бегли бележки за отношенията на Вазова към Бжлгарската Природа в органа на нейните любители.

М. Т.

На Ком.

Отселъ я вижу потоковъ рожденье
И грозное первыхъ обваловъ движенье

Пушкинъ.

Оставих ви без горест, о весели долини,
Ливади миризливи и сенчести градини :
Високо, кжм небето стреми се моя кон.
Аз чувствувам се близко до светлий небосклон
А ямите безджни ми зяят под краката
И буките столетни шумят в джлбочината.
На пжтя ми, вжз вржха, висок, пустинен, див,
Бял облак се изпречва. кат' призрак странен жив,
И движи се, и мжрда над стржмнините крути,
Като кораб вжздушен с платната си надути.

Зад мен, пред мен се вдигат плешливите глави
На ридове покрити с папжр и тревн ;
Ветрищата играят и коня ми послушни
По стржмнината пжпли с извивки лжкатушни.
Пред взора ми омаян, от север и от юг,
На всякоя минута изпжква изглед друг,
И нови хоризонти, и небеса по-ясни,
И видове чудесни, един от друг по-красни,
Гори, поля, долини се сливат в чуден цвят,
Хармония и хубост и тишина навред !

Но ето ме на вжрха, и вихжржт мжгляви
Пред мен, кат' сжн премина, простора ми остави.
О, чудо ! О, картина ! Кацнал на тез скали —
На тоз престол грамаден на бури и орли —
Аз гледам в далний север, през степите сжнливи
Примрежения призрак на Дунава светливи :
На юг се очертава сред океан злато
На Витоша гигантска сжрдитото чело ;
Зад нея снежна Рила огромни дига плещи,
А по далеч се мяркат Родопите зловещи.

А още по-нататжк, аз жадно впивам взор
И фжркам с душата през синият простор,
В оназ страна печална и сродна и прекрасна,
Де моите братя пжшкат в неволя най-ужасна
Забравени от нази, от Бога, от светжт
На мжстителния Варвар те паджт под гневжт.
И виждам там при вардар, шумливи и кристални,
Окови и тжмници и образи страдални,
Очи, ржце напразно обжрнати кжм нас !
О, братя македонци, поклон горещ на вас !

От тук око̀то волно прегради не намира.
Вселенната пред мене покорно се простира.
Душата гордо диша. От тия планини
Умът към нящо светло, голямо се стреми,
И, както тез могили, без тръни и без храсти,
Душата ми е чиста от зависти и страсти,
И пълна с упоене забравя за светът,
При туй величие няма утихнува ядът,
И само ветровете — въздушни буйни орди,
От връх на връх препасят напевите си горди.
(из *Тиха Гусла*)

Леевица.

Ние следваме да се спускаме към леглото на шумящата река. Скоро стигнахме до брега и захванахме да вървим надлъж по него. От двете ни страни се издигаха големи и грозни планински стени, които на всяка крачка ставаха по-високи и по-увиснали. Слънцето, което едвам се показваше, позлатяваше тяхните космати върхове. Един чист, хладен, сладостен въздух, размесен с миризмата на горската чубрика, вливаше неизяснимо наслаждение в гърдите ни. Усящих, че се подмладявам в тая прясна, девствена природа, пълна с толкова хармония и тишина. Реката в бели, пенливи водопади и скокове се хвърляше, ехтеше и пълнеше самотията с дивата си мелодия. На места, до пътеката, из зелените шубржици и лещаци се смееха стърковете от пресни малини, червени като корала на Персия. Аз се навеждах от мулето и късаха тия прелестни стъркове. Настъпихме лещаците, които ни оставаха една малка, като алея пътека, за да преминем. Другаря ми, ученикът, отседна от добичето и се спусна върху тази лакома плячка с голямо остървение. Той напълни всичките джобове на палтото и панталоните си с лешници, които след малко изхвърли обратно, защото бяха зелени. Слезнах и аз, защото пътеката стана твърде страшна и опасна. Пороите бяха я изровили, тръните я преплитаха с своите досадни вейки. Чудни цветя пжстреа от двете страни пжтя ни. Сини, червени, алени, жълти стржкчета показваха своите прекрасни главички из тревите и те викаха, и те молеа да ги откъснеш. Китката, която направих от тях, бе прелест. Чини ми се, че никога градинските цветове по свежестта си, по блясъка на шара си, по своеобразната си хубост немогат се сравни с произведенията на горската фауна.

Леевица, из която вървехме от един час насам прие-маше повече и повече див и големлив изглед. Гигантските степи отляво загръщаха тесния и дълбок проход, в джното на който реката стремеше вълните си. На някои места изко-

ваха твърде фантастически видове на скалите. Там наляво, върху един озъбен и каменист рът се мярка висока фигура, като че това е гранитната статуя на някой великан, който мисли и гледа над страшната пропаст. По-нататък изеднжж ти се изпречва някой феодален замък, с кулите си, с жбе-рите си, с бастيونите си, като че е построен да пази оттам тесния проход. Далече в джното на Леевица се чернеят пирамидовидните ели, накацали една въз друга по стръмната урва. Обърнеш ли се назад и погледнеш ли към тесния хоризонт, който ти оставят грамадните стени, тебе ти се представя, като в една своенравна рамка, картината на Стремската долина: хубава, прекрасна, възхитителна в своята далечина.

Най-после стигнахме в джното на Леевица. Това е една тясна долина, притисната от изток, от запад и от север с високи стремителни урви. Там е началото на река *Сопотница*, която с бесен бяг слиза в полите на планината, дълбоко разсича равната поляна и изчезва изтощена. Половина час ние се бавихме тук. Подир укрепителната почивка бай Миал предложи да продължим пътешествието си, та да можем да направим обета си на самия гръб на планината.

— Да вървим! казах аз и потеглих напред, надлъж по една кривулеста долчинка, която завиваше към североизток.

— Не е там пътят, върви след мене, каза бай Миал, ти вървиш из пътеката на дърварите. Аз се обърнах и видях очуден, че той удари право напред въз северната урва, която се възвишаваше до облаците, стръмна, гладка, ужасна.

— Как? по тая стена?

— По нея са се катерили преди шест години всичките нашенци. Ела да видиш, как се е качувала по това стърмище баба ти Гана Хаджийката с седемдесет години товар на гръба. Върви след мене, други път няма.

И действително ни най малката дия от път не се съзираше по гладките и лъскави треви на стръмнината.

Из най-напред вървежът ми се показва доста лек нагоре и аз не правях почти кривуличения на урвата. Вървах непреко. Щеше ми се по-скоро да прескокна тази стена, на която основата тжнеше в влажната и дълбока долина, а върха се вдълбочаваше в синия океан на небето. Подир няколко минути аз и другаря ми бехме вир вода. Уморени и запътяни ние седнахме да отдъхнем. Когато станаме пак да вървим, ние съзряхме водачите си и мулетата отминали далече над нас. Бай Миал и Рачо Чобана спокойно и равномерно крачеха, като правяха почтенни зигзаги по стръмнината. Тогава аз практически разбрах всичката истиност на поговорката: който забикаля по-скоро стига. Ние пак тргнахме, но по дирите на водачите си. Една остра скала, с която се свършваше нагоре урвата, беше предмета, който привързваше погледите ни. Ние гледахме един път нея да достигнем

и тогава — от върха на Стара-планина да погледнем на света. Тази скала беше нашата надежда, нашето ободрение, Ние правяхме геройски усилия, за да прехвърлим страшното пространство, което ни делеше от нея. Ние вече не вървяхме, а пъпলেখме. Стржмнината ставаше по-наведена и по-негостоприемлива. Кракът мъчно можеше да се закрепи въз гладкия мъх. Ние на всеки миг се улавяхме за кичури, дълга и жилава трева, слаби и безнадежни опори, а ямата ставаше по-дълбока и по-страшна. На юг почваше да се разкрива вече по-широк небосклон. Великолепната *Стремска* долина се разтваряше повече и повече с своята омайна живописност. Зад зелените бърда на Средна гора в джното на небосвода се синееха като някакви призрази Родопите. Зрелището бе възшебно, но ние си запазвахме правото да му се наслаждаваме когато пристигнем на скалата, сиреч върха.

След един час ход ние смазани, разсипани, възхитени стигнахме скалата. — О ужас! От нея почти ни се изпречи пак урвата, висока, неизгледна, изчезваща нейде в облаците. Изпъкналата скала само ни е лъгала.

Подир още един час убийствено-труден ход и мъчими от жестока жажда ние стигнахме на връх Стара планина.

И аз въздъхнах!

Пред удивлените ми очи се разстилаше една величествена панорама, която се свършваше на юг с синкавия силует на Родопските гори. В тоя безкраен простор, дето всичките цветя и краски хармонически се сливаха в една фантастична и невидена арабеска, осиявана от светло синята ведрина на небесата, погледа се луташе като омаян и тжнеше в един небосклон от лазур и поезия... Никога човешката дума не моше изказа величието и хубостта на картината, що гледах аз. Възкачен на тая височина, аз чувствах че ставах по-голям и по-грамаден: духът на великанство и вечност, който се носи из тия гигантски сждания на природата правеше и мене да наголемявам при тях. Всичко, що се мяркаше под моето подножие, беше дребно, нищожно, покорно. Игривата Стрема, що лжкатуши из зелените паши и ливади, които пременяват родливите поля на Средня гора, ми се виждаше като един сребжрен конец. Самата Средня гора в по-голямата си част се представляваше като една дълга и неравна могила. През нейните рамена се гледаха други поля, равнини и пространства; само високият връх Богдан надменно се сравняваше с мене. Два планински орли се вияха надалеко и аз си припомних думите на Пушкина в описанието му на Кавказ:

Одинъ въ вышинѣ

Стою надъ снѣгами у края вершины;
Орель съ отдаленной поднявшисъ долины
Парить неподвижно со мной наравнѣ.

(Из „Един кжт от Стара планина“.

Excelsior!

Away! Away!
Байрон.

В пустинните усой на Стара-Планина
Се урва вжзвишава, чудовищно висока,
В нейното подножие провала зей джлбока,
А върха ѝ се губи в незнайна висина.

Но случва се смел пътник та тоя страшен връх
Наима се да гони, до него да вжлезне,
Да се крепи на косъм над пропасти и бездни —
И ето го, че тръгва по лжскавият мжх.

Той тича на нагоре, безстрашливо, на пряко,
Целта му го повдига и волята крепи.
Той бжрза: той борбата приема и кипи,
Но урвата е права и върхът е далеко.

Той крачи, а ходът му захваща да криви,
Напъва се, стреми се, поима джха често,
Изврща се, поглежда изминатото място,
И с нова сила зима нагоре да върви.

Но скоро смелий пътник усеща се, че тегне;
Той тжтри се пречупен по гладките тревы.
Подхлжзва се, неволно за мжха се лови,
Ил'някой корен жилав се мжчи да засегне.

Той пжпли тихо вече; настая труден час!
Една лжжлива крачка — той в ямата се сваля,
Един внезапен вихжр — и долу го струпаля!
И пътникът се катри без сила и без глас.

На всяка минута той спира се, почива;
Ожрта се надолу и види: страшине!
Погледнува нагоре: ужасно вишине,
Пó-плжзгаво, пó-стржмно — сжрцето му се свива.

И, пжлен с вжзторг ужасен, той вижда, че орлите
Наравно с него фжркат из сините зари,
Покорно му се кланят отсрещните гори,
И на реките тайни сжгледва веч главите.

И казва: „Луд сжм аз бил! Кой други като мен
Долината оставя — над ямите да лази?
Стремление безумно! Що дияр тука ази?
И казва: Да луд сжм!“ — и пак върви смутен.

Той пжпли, но напредва, той мжрда, но се дига,
Потаен глас му шепне: Не гледай на назад!
Иощ малко ти остая! Напред! Бжди крилат!
И. потен, морен, счупен на върха той достига.

И о, картина дивна! Пленен, очарован,
Той сам, един остая с величието Божие,
Балканът непристъпни му служи за подноже,
Челото му царува в лазурний океан.

(из *Поля и Гори*.)

РИЛА.

Аз пръв път виждах Рила!

Не знам защо, но тая планина винаги е обладала за мене едно странно обаяние, каквото никоя друга в отечеството ми, дълго време преди да я видя. Струвала ми се е като един друг свет, непознат и непристъпен. Виждал съм в възображението си некакви недосегаеми черни призрачни върхове, загубени в небето... Между тия върхове един манастир. Нищо повече. Некаква тайнствена завивка е метната въз тая планина... Почти не се сряща и в народните песни. Свети Иван, първият ѝ заселител, ревниво я е запазил от нахлуването на световните мъгли и на живота, тя стои под неговия покров, тя се е превърнала от планина на светиня; дълги векове в умовете на нашите бащи и деди Рила се е отождествявала с манастиря, на който е дала името си, както и той ней е дал славата си. Тя и по други случаи не е била споменувана. Тя е също един вид Света-Гора. Приснопамятният отец Неофит Рилец, в описанието си на Рилския манастир, я нарича на своя черковен език „Велика Рилска Пустиня“, характерно название, което и ние усвоихме за заглавие на настоящето ѝ описание. Поклонниците на св. Иван, които едно време посрещяхме с възхищение, като че идат от Америка, разказваха ни само за обителта на великия пустиник, но нищо за „пустинята“. Те помнеха чудесата на рилския чудотворец; но бяха пропуснали да видят чудесата на Бога — самата Рила. Те са се ограничавали в ролята на скромни и набожни поклонници на св. Ивана Рилски. Аз отивам на поклонение на самата Рила. Тя заслужава поклонение и заради светостта на легендата си, и заради своите чудни хубости, и заради своето диво, царствено величие...

И наистина, Рила е най-великолепната българска планина. Това е голям къс от Алпите, хвърлен в пъпа на Балканския полуостров, в пъпаму — с геометрическа точност както ще се убедите при първия поглед на картата. С изключение на Мусала, тя е по-висока от всичките други наши планини; по-висока е и по-грандиозна с своите изпъкнали, остри и скалисти върхове, и с грамадният си и могъществен

корпус, който сякаш подпира с силата си небесния свод. Тя прилича на една крепост издигната до облаците, с своенравно искроени гранитни бастioni, пирамидовидни и купеновидни кули, замръзнало в ефира подир последните трусове и конвулсии на мирозданието... Каква щета, че Рила не е осамотена, както са Витоша и Шар! Тя би представлявала единствена картина с своето исполинско величие. Но тя е заобиколена, тя е обсадена с много други бърда и планини, които я затулят цяла или отчасти, от око̀то на зрителя, който иска да я види в далечна перспектива и с един поглед да я обхване в цялата ѝ величавост. Ти можеш да ѝ се люби́ваш от известна близост, като я заобикаляш в полите, без да можеш да ѝ видиш общия силует, нито пък да проникнеш въ́тре. Тя е затворена от всякъде чрез шеметно високи урви. Само от юго-западна страна се отваря внезапно и пу́ща въ́жвжтрешността си.

(Из Великата Рилска пустиня.)

КЪМ Родопите.

Крила, крила да имах! та щях да се избавя
От тоя смрад и глжчки, де моя дух изтлява,
С верига от сжмнения овжрзан, като роб;
Та щях кжм вас да хвжрка, Родопи горделиви,
С гжрди разширочени и с погледи стремливи
Опрени в вашия лоб.

Аз щял бих да се стрелна, в полета си чудесни.
Сред облаците светли — селения небесни —
Кораби без кормило, без шум, без капитан,
По волята на ветра оставени да плават.
Кат'мислите поетски, що често обитават
Ефирний океан!

Аз щял бих, о грамади, о снежни пирамиди,
Вжрху кои орелжт легло си волно зи́ди,
Полека да се нося из ваш'те висоти,
Над преспите ви бели простора да измирам
И сянката си будна с любов да я сжирам
По тях като лети...

... От ваш'та област светла, тжй близко до небего,
Аз тайните бих лесно разбрал на битието,
На времето вжрвежа, на хаоса гласжт,
Небесний смисжл на тжмните задачи,
Кои чилиак тук долу не смее да закачи —
По слабост на духжт.

Тогава щял бих тихо в ефирът да се вея
И негде да срещна душата на Орфея,
Блудяща, като мене, из сините зари;
Или да чуя, смаян, във стона на зефира
Звук някой си останал от дивната му лира
В дълбоките гори! . . .

(Из *Недрата на Родопите*).

Алабак

(Из „В недрата на Родопите“).

Алабак е точката на билото на планината през дето се прехвърля Беловският път по южния склон, та слазя в Чепинската долина. Това место служи и за скеля на дървения материал, що свалят от околните борови гори; много складове от нарезани дъски се белеят по поляната, дето стои и една стражарска колиба. По тая причина тук бива оживлено обикновено. Сега обаче, освен тримата стражари, нямаше други.

Алабак — Аллах-бак!

Турците казват, че от тук се виждал Бог.

Ако не видях Бога, то видях най-вжзхитителната панорама в вътрешните Родопи. Непрекъснати вериги гористи планини, надиплени живописно една зад друга, подпират от вси страни кръгозора. Между тяхните многобърдясти клонове, в една голяма дълбочина пред мене, простира се от север към юг райска хубавага Чепинска долина. Реката Елидере, като един смок извива из нея и се губи насам в един дълбок пролом. Четири селца, хубавички и кичести, някои с бели минарета, се редят по права линия в тази зелена долина: Кораво, Лъжане, Каменица, Баня. Последното се ниши с минаретата си в южния път на долината, на места злато-руса, на места яснозелена, от нивята и ливадите си и набраздена от редове дървеса, които обтакат речките ѝ. Трябва да кажа, че това е само част от Чепинската долина: две широки бърчини на лево, една от север, друга от юг — Стражата и Бусакът — които се стремят една към друга без да се сберат, пазат на изток друга една подобна ивица с три села: Дорково, Костандово и Ракитово, от които само двете последни се съглеждат. Тя се съединява с отсамната чрез дългата равнина, останала между казаните бърчини. Благодарение на тая игра на окръжаващите планини Чепинската долина изобразява причудлива форма, която много прилича на разтегнато Н. Това личи добре и на картата.

Но мене особено ме радваше и зрелището на околните планини, грандиозната рамка на тая чудна долина, единстве-

ната в Родопите. Тоя планински венец, който почти цял сжвапада в чепинското землище, е нещо достойно за любуване. Няма нищо по-живописно от хармоничното групиране на бърдата, чукарите, гребените, горделивите висове в къргозора, почти всички облечени в гори и в черни лесове. Как сладостно и артистически се открояват вършето на горите в лазурната синева на небето! Бели стада от облаци по хоризонта тихо се редят и пушат острови от сенки по мантията на планините. На лево от мене се издига с страшните си карпи Милева-скала, над дълбоката провала на пролома на Ели-дере. Отгатак него, протака се черния гребен на Каркария, чиито поли падат в източната Чепинска долина. Тоя могъществен гребен се събира на юг с планината Пашино-бърдо, покрита цела с девствени елови гори; на запад от нея се подава величествената Сюкя (2187 м.) с своя широк гръб високо изпъкнал в небето, с малка тясна полянка на него и с шеметно стръмни склонове, настръхнали с черни борови лесове. Сума по-малки ржтове в разни красиви форми и изрези се лепят до плещите на тия голями гребени. Зад югоизточния, в джното на хоризонта, синее се разтегната пирамида, с остър връх. То е Баташкият Карлжк (2082 м.). Зрелището на тоя връх хвърля мрачност в моите мисли и в цялата весела картина пред мене. Той, секаш и сега бе настръхнал от кървавата и страшна драма, на която е бил свидетел, и предава на душата ми трепета на мрачния си спомен. Още по-зад него, от страната му, на изток, синее се, като щръкнала грива на един лев, друг връх. Аз познавам в него Персенк (2080 м.) — голямият планински възел в вътрешността на Родопите.

От десната ми страна билото се повдига окичено с гора, а от него едно гористо бърдо се простира на юг та ми закрива гледките към запад, към величествените върхове на Рила и Пирин. Но онова, което ми остава пред очите е доста да държи много минути сичките ми чувства в омаян захлас. Аз чувствавам некакво щастие и лекост в цялото си съществуване, некаква неизразима драгост, чиста и светла като лазурното пространство, в което се къпях, и онай извънредна ясност на мислите, която са способни да дават ефирните височини.

Висините.

Дебел, незачекнат от никаква човешка стъпка сняг, покрива с бяла плащаница приоблачната гола поляна на Витоша.

Слънцето от безоблачното студено небе грее ярко, но студено въз мъртвия сжн на планината.

Гробна тишина царува.

Само в един дол сред тая поляна, под лед, между редките ели, надвиснали тъжно неподвижни клони, буботи нещо из под земята, сякаш планината пшшка, или приказва на себе си. Това е подоблачната река, която по-нататък се хвърля в бели водопади из черните скали над Бояна.

Тук-таме, въз бялите заспали могили, прояждат снежната плащаница остри канари и завират жберите си в тихото небе.

Тия канари усилват дивотата на картината.

Ето там, из сянката на някаква дупка, образувана от балваните, една мечка излиза и тржгва бавно на някъде. Види се, тя не е още умъртвена от зимния си сжн.

Тя се движи тежко, лениво по заслепителната белина на снега и образува там черно петно.

Но след малко се връща в бжрлогата си.

И пак се възцарява ненарушимия покой и дълбока безлюдност на това пустинно царство на снеговете.

Никакъв орел не се вие из сините висоти.

Никакво крило не пори утихналия въздух и никой звук не събужда пространствата му.

Но ето студеното слънчево кжло полека потъва зад хоризонта в един пожарен облак. Неколко време Черни връх се руменее още огрян от последните лучи, после побледнява, потъмнява, навъсва се сиротен и див, в потъмнялото вишине.

Въз планината пада вечерният студен сумрак; мразовити мъгли излизат от някъде и падат пejно въз замрачалата поляна.

Настава дългата гробна нощ в планината.

Мразът изкарва ветровете и те забучават зловещо в мрака.

Някъде, пред разкъсани за миг облаци, погледва вкоченясала от студ звезда и пак се изгубва зад дебелото було.

Вятърът фучи с бяс.

Елите край дола, дето буботи планината, плющат черните си клони и скърцат жаловито.